

Benas Gabrielis Urbonavičius

„Įdomiausi matavimo vienetai istorijoje“

Manoma, jog nuo tada, kai pradėjo mąstyti, žmogus pradėjo ir viską matuoti – laiką, kelią, tūrį, greitį. Ne veltui nuo seno žinomi tokie pasakymai kaip „mažas kaip pipiras“, „lengvas kaip plunksna“, „sunkus kaip akmuo“ – jie suteikia tam tikros informacijos.

Turbūt retai susimąstome, kada ir kaip žmonės pradėjo iš tikrųjų viską matuoti. Manoma, kad vienas pirmųjų ilgio etalonų yra kubitas (lietuviškai dar vadinamas uolektis). Šis etalonas buvo sukurtas senovės Egipte ir atitiko atstumą nuo alkūnės iki ištiestų rankos pirštų galo. Kadangi visų mūsų rankos yra skirtingos, kubitas atitiko tuo metu valdžiusio faraono rankos atstumą.

Apskritai, senovėje, įprastinių matų pagrindas buvo pats žmogus ir jo kūno dalys, su kasdiene veikla susiję veiksmai. Kubitas yra vienas ilgiausiai naudotų ilgio matavimo vienetų, žinių apie jo vartojimą randama iki pat XX amžiaus.

XII amžiuje atsiranda jau mums žinomi matavimo vienetai – karalius Henrikas I įvedė pagrindinį ilgio vienetą jarda. Tiesa, jis nebuvo apibrėžiamas mums įprasta logika, o suprantamas kaip „atstumas nuo karaliaus nosies iki ištiestos rankos didžiojo piršto“, apytikslė jo vertė – 0,91 m. Anglijoje apibrėžtas ir colis – „trijų grūdų, paimtų iš miežio varpos vidurio, ilgių suma“.

„Be matavimų, ypač laiko ir atstumo, grįžtume į pirmykščių žmonių laikus. Be laiko matavimo technologijų, neturėtume jokių komunikacijų (interneto, mobilaus ryšio), negalėtume nieko nusipirkti parduotuvėje. Tuo tarpu pastatai ir visos mūsų kasdienės technologijos pagrįstos tiksliais atstumo matavimais (gamybos metu)“, – primena B. G. Urbonavičius.

Pirmieji žmonijos istorijoje laiko matavimo prietaisai yra saulės laikrodžiai, naudoti dar prieš 4000 metų. Lietuvoje iki šių dienų išlikę seniausi saulės laikrodžiai yra Kretingos vienuolyne (apie 1610 m.), Šiauliuose ant bažnyčios sienos (1625 m.). Greičiausiai daugeliui puikiai pažįstamas Parnidžio kopos saulės laikrodis Nidoje, o štai didžiausias (80 kv. m) vertikalusis saulės laikrodis Lietuvoje puošia KTU studentų miestelį.